

BRAČNA I OBITELJSKA SITUACIJA STARIH SLIJEPIH OSOBA U HRVATSKOJ

ZORAN ŠUČUR

primljeno: svibanj '98.

prihvaćeno: prosinac '98.

Namjera je u ovom radu bila istražiti osnovna obilježja bračne i obiteljske situacije starih slijepih osoba u Hrvatskoj, kao i njihovu percepciju vlastitog obiteljskog položaja. Osim toga, željelo se ustanoviti da li se pojedini dijelovi populacije starih slijepih osoba statistički bitno razlikuju u svom bračnom i obiteljskom statusu s obzirom na varijable spola, dobi, mjesta prebivanja i vremena nastanka oštećenja vida. U tu svrhu provedeno je anketno istraživanje na uzorku od 174 ispitanika s područja cijele Hrvatske. Uzorak je odabran među slijepim osobama treće životne dobi koje su članovi Hrvatskog društva slijepih i imaju oštećenje vida u zakonski određenim granicama. Na obiteljskom planu stare slijepe osobe se susreću sa sličnim problemima kao i općenito staračka populacija. Značajan problem za ovu skupinu predstavlja gubitak bračnog partnera i samački život. U ovoj dobnoj kategoriji život u braku se pojavljuje kao jedna vrsta povlastice. S procesom starenja rapidno se smanjuje broj ispitanika koji živi u potpunim obiteljima, tj. sa supružnikom i djecom. Za slijepe osobe izdvajanje iz domicilne sredine je teže nego za stare osobe koje nisu slijepe, budući da se slijepe osobe moraju koristiti u dnevnom funkcioniranju nevizualnim tehnikama. Stare slijepe osobe imaju uvelike pozitivan stav prema vlastitoj obitelji, ali nisu općenito zadovoljne ulogom starih ljudi u obiteljskom procesu odlučivanja. Uz pomoć analize varijance ustanovljeno je da ispitanike najviše diferenciraju varijable spola i dobi. Problemi starih slijepih ljudi uglavnom se manifestiraju kao problemi starih slijepih žena. Promjene u obiteljskoj strukturi imale su najviše odraza na položaj starih ljudi. Stupanj nezavisnosti stare slijepe osobe ovisit će značajno o obiteljskim odnosima i izgrađenosti "potporne mreže" između generacija. Odvojeno življenje starih slijepih osoba od njihove djece ne mora značiti njihovu otuđenost od obitelji.

Ključne riječi: stare slijepe osobe, bračno stanje, obiteljska situacija

UVOD

U posljednjim desetljećima zbivaju se dramatične promjene u demografskoj strukturi velikog broja društava. Starenje stanovništva, rast prosječnog životnog očekivanja i smanjenje fertiliteta su procesi koji su evidentni na svjetskoj razini, a posebice na razini najrazvijenijih zemalja (World Bank, 1994). Pretpostavlja se da će u svijetu do 2030. biti 1.4 milijarde starijih od 60 godina. Stalno povećavanje udjela stanovništva starije dobi postavlja značajne probleme kako pred društvo tako i pred ovu dobnu kategoriju. Uslijed društvenih i ekonomskih promjena značajno se izmijenilo neposredno socijalno okruženje starijih generacija. Gotovo su se raspale tradicionalne obiteljske i socijalne mreže koje su pružale sigurnost ostarjelim članovima društva. S druge strane, pojedini formalni sustavi za pružanje potpore starijim osobama dospjeli su u krizu zbog eskalirajućih

troškova i nisu u mogućnosti pružiti adekvatnu zaštitu starima. Poznato je iz studija u razvijenim zemljama da izdaci za osnovne socijalne programe starih u prosjeku skoro za tri puta nadmašuju takve izdatke za mlade (prema Akrap, 1995:316).

Iako Hrvatska ne spada u krug najrazvijenijih zemalja, ona se je po demografskim trendovima uvelike njima približila. Prema popisu stanovništva iz 1991. Hrvatska je imala 13,1% stanovništva starijeg od 65 godina (Statistički ljetopis, 1993:58). Demografsko starenje ima značajnih implikacija na ukupni položaj starih osoba u našem društvu. Pogoršava se općenito kvaliteta života starijih osoba (značajan pad materijalnog položaja, ali i smanjenje kvalitete socijalnih, zdravstvenih i drugih usluga).

* Mr.sc. Zoran Šučur asistent je na Studijskom centru socijalnog rada, Nazorova 51, 10 000 Zagreb